

Joutsan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

2026–2029

Kuvaus:

Tämä suunnitelma on laadittu varhaiskasvatuksen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi sekä syrjinnän ehkäisemiseksi. Lain mukaan tasa-arvolla tarkoitetaan kaikkien sukupuolten yhtäläisiä oikeuksia ja mahdollisuuksia. Suomessa tasa-arvolilla ehkäistään sukupuolen ilmaisuun, sukupuoli-identiteettiin ja sukupuoleen perustuvaa syrjintää. Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan kaikkien ihmisten samanarvoisuutta riippumatta ihmisen ominaisuuksista.

Tämä suunnitelma pohjautuu kansalliseen lainsäädäntöön ja kansainvälisiin sopimuksiin, jotka velvoittavat varhaiskasvatusta luomaan inklusiivisen ja oikeudenmukaisen oppimisympäristön kaikille lapsille.

Organisaatio: Joutsan kunta

Sisällys

Johdanto	5
Lainsäädäntö ja toimintaa ohjaavat asiakirjat	5
Keskeiset käsitteet	6
Ableisimi	6
Antiableismi	6
Antirasismi	6
Esteettömyys ja saavutettavuus	6
Inklusiivinen varhaiskasvatus.....	6
Kulttuurinen moninaisuus.....	7
Osallisuus.....	7
Rasismi	7
Sukupuolten tasa-arvo	7
Sukupuolisensitiivisyys	7
Sukupuolinormatiivisuus	7
Sukupuoli	8
Sukupuoli-identiteetti	8
Sukupuolen moninaisuus.....	8
Tasa-arvo	8
Yhdenvertaisuus.....	8
Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tukeminen ja edistäminen varhaiskasvatuksessa.....	9
Oppimisympäristöt ja leikki	9
Käytetty kieli ja huomion jakautuminen	10
Henkilökunnan osaaminen ja vastuu	11
Toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman laadinta	13
1. Nykytilan kartoitus	13
2. Tavoitteet.....	13
3. Toimenpiteet.....	13
4. Seuranta ja arviointi	13

5. Täytettävä taulukko	14
Lähteet.....	15

Johdanto

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman laatiminen varhaiskasvatuksessa on velvoittavaa. Varhaiskasvatuslaki (540/2018) korostaa sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistä sekä syrjinnän ehkäisemistä. Lisäksi tasa-arvolaki (Laki naisten ja miesten tasa-arvosta) (609/1986) määrää ennaltaehkäisemään sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää. Kansainvälisesti Suomi on sitoutunut esimerkiksi YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen, joka takaa kaikille lapsille oikeuden tasa-arvoiseen kohteluun ja koulutukseen. Varhaiskasvatuksen järjestäjän on myös arvioitava, miten sen toiminta vaikuttaa eri väestöryhmiin ja miten yhdenvertaisuus toteutuu sekä ryhdyttävä toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014).

Nämä lait ja sopimukset velvoittavat varhaiskasvatusta luomaan toimintaympäristön, jossa jokainen lapsi saa kehittyä ja oppia ilman syrjintää. Suunnitelman avulla varmistetaan, että tasa-arvo ja yhdenvertaisuus toteutuvat käytännössä ja, että henkilöstö toimii näiden arvojen mukaisesti kaikissa tilanteissa.

Varhaiskasvatuksessa laaditaan yksikkökohtainen ja toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Tämä suunnitelma on keskeinen väline tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämässä ja sen avulla varmistetaan, että periaatteet toteutuvat konkreettisesti jokaisessa varhaiskasvatussyksikössä.

Lainsäädäntö ja toimintaa ohjaavat asiakirjat

Varhaiskasvatuslaki ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet korostavat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden merkitystä. Varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaan varhaiskasvatuksen tulee edistää sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäistä syrjintää. Tasa-arvolaki (609/1986) velvoittaa ennaltaehkäisemään sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää. Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) velvoittaa edistämään yhdenvertaisuuden toteutumista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) puolestaan painottavat, että varhaiskasvatuksessa tulee huomioida lasten yksilölliset tarpeet ja moninaiset taustat sekä tukea lasten osallisuutta ja hyvinvointia. Lisäksi yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja moninaisuuden edistäminen ja syrjimättömyys näkyy varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) arvoperustassa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) korostetaan, että ”lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.”

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) linjaavat myös, että varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstön tulee ymmärtää vuorovaikutuksen ja kielenkäytön vaikutukset stereotyyppien muodostumisessa ja ylläpitämisessä ja heidän tulee aktiivisesti toimia niiden purkamiseksi.

Henkilöstön tulee rohkaista lapsia toimimaan ja tekemään valintoja ilman stereotyyppisiä ennakkoodotuksia.

Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana ja varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuva ja monimuotoista yhteiskuntaa. Oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on jokaisen perusoikeus. (varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) linjaavat, että varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta.

Keskeiset käsitteet

Ableisimi

Ableisimi tarkoittaa sitä, että yhteiskunnassamme vammattomuus on normi. Ableisimi näkyy suhtautumisessa ja asenteissa vammaisiin ihmisiin esimerkiksi niin, että vammaisen pätevyyttä tai kykyä selvitä eri tehtävistä saatetaan epäillä. Varhaiskasvatuksessa tulee huomioida, miten vammaisuus näkyy arjessa ja miten siitä puhutaan. Ovatko tilat ja toiminta esteetöntä ja saavutettavaa?

Antiableisimi

Antiableisimi tarkoittaa toimia vammaisten ihmisten syrjintää vastaan ja heidän oikeuksiensa edistämistä. Varhaiskasvatuksessa tämä tarkoittaa esimerkiksi esteettömien oppimisympäristöjen luomista, tarpeiden mukaisia pedagogisia toimintatapoja sekä vammaisten lasten tarpeiden huomioimista yksilöllisesti

Antirasismi

Antirasismi tarkoittaa aktiivista toimintaa rasismia vastaan. Varhaiskasvatuksessa tämä tarkoittaa esimerkiksi kulttuurisesti moninaisen kasvatuksen tukemista, kulttuurien ja kielten arvostamista sekä syrjintään puuttumista välittömästi.

Esteettömyys ja saavutettavuus

Esteettömyydellä tarkoitetaan ihmisten moninaisuuden huomioon ottamista rakennetun ympäristön suunnittelussa, toteuttamisessa ja kunnossapidossa. Esteettömyydessä huomioidaan myös esimerkiksi näkemiseen, kuulemiseen, ymmärtämiseen ja kommunikaatioon liittyvät seikat.

Varhaiskasvatuksessa esteettömyys tarkoittaa fyysisten tilojen miettimistä niin, että kuka tahansa kyvyistään riippumatta voi osallistua varhaiskasvatuksen toimintaan. Saavutettavuus tarkoittaa esimerkiksi sitä, että varhaiskasvatuksen päiväohjelma on esitetty näkyvällä paikalla myös kuvallisesti, ei pelkästään sanallisesti.

Inklusiivinen varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on inklusiivista, joka tarkoittaa, että edistetään osallisuutta, yhteenkuuluvuutta, yhdenvertaisuutta, moninaisuuden arvostamista ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään. Inklusio vaatii hyvää suunnittelua henkilöstöltä: Miten kaikki voi osallistua toimintaan, jolla on sama tavoite, mutta kaikkien ei tarvitse tehdä samalla tavalla?

Kulttuurinen moninaisuus

Kulttuurinen moninaisuus kattaa laajan kirjon erilaisia kulttuuri-identiteettejä, kieliä, uskontoja ja perinteitä. Varhaiskasvatuksessa tämän moninaisuuden tunnustaminen ja arvostaminen on välttämätöntä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Kulttuurisen moninaisuuden huomioiminen voi ilmetä esimerkiksi oppimateriaaleina, erilaisten kulttuurijuhlien viettämisenä ja monikielisyyden tukemisena. Kasvattajilla on tärkeä rooli kulttuurisen moninaisuuden tukemisessa tarjoamalla lapsille mahdollisuuksia tutustua eri kulttuureihin ja oppia arvostamaan niitä. Tärkeää on kuitenkin huomioida, ettei tätäkään toimintaa ohjaa stereotypiat.

Osallisuus

Osallisuus on kuulumisen tunnetta ja sitä, että saa edellytykset osallistua, tulla kuulluksi, ilmaista mielipiteensä, vaikuttaa ryhmään ja tuntea olonsa turvalliseksi. Osallisuus on vapaaehtoista eikä tarkoita samaa kuin osallistuminen tai osallistaminen.

Rasismi

Rasismi on ajatusmalli, jossa joitakin ihmisryhmiä määritellään alempiarvoiseksi esimerkiksi ihonvärin, kansalaisuuden, kulttuurin, äidinkielen tai uskonnon perusteella. Rasismi voi ilmetä mm. vihapuheena, syrjintänä, väkivaltana tai ulkopuolelle jättämisenä.

Sukupuolten tasa-arvo

Sukupuolten tasa-arvo varhaiskasvatuksessa tarkoittaa, että kaikilla lapsilla on yhtäläiset mahdollisuudet ja oikeudet sukupuolesta riippumatta. Tämä voidaan saavuttaa esimerkiksi tarjoamalla kaikille lapsille samat mahdollisuudet osallistua erilaisiin aktiviteetteihin ja leikkeihin sekä kiinnittämällä huomiota siihen, että oppimateriaalit ja -ympäristöt, puhe ja toiminta tai lelut ja kirjat eivät vahvista sukupuolistereotypioita.

Sukupuolisensitiivisyys

Sukupuoli huomioidaan silloin, kun sillä on merkitystä ja jätetään huomiotta silloin, kun ei ole. Sukupuolisensitiivinen kasvatus korostaa sukupuolten moninaisuuden ja tasa-arvon huomioimista kasvatuksessa. Tämä tarkoittaa sitä, että kasvattajat pyrkivät tietoisesti purkamaan sukupuoleen liittyviä stereotypioita ja tarjoamaan lapsille erilaisia roolimalleja ja kokemuksia, jotka eivät rajoitu perinteisiin sukupuolirooleihin. Sukupuolisensitiivisyys on herkkyyttä tunnistaa ja purkaa yhteiskunnan sukupuolittuneita käytänteitä ja yhteiskunnallisia rakenteita, joissa sukupuoli rajoittaa lasten toimintaa.

Sukupuolinormatiivisuus

Sukupuolinormatiivisuudella tarkoitetaan yhteiskunnassa vallitsevia käsityksiä ja odotuksia siitä, miten eri sukupuolten oletetaan toimivan ja käyttäytyvän, miten sukupuoli määrittää pukeutumisen, ulkonäön tai kiinnostuksen kohteet. Nämä normit vaikuttavat siihen, millaisia rooleja ihmisille asetetaan ja miten heitä kohdellaan. Sukupuolinormatiivisuus voi johtaa stereotyyppien vahvistumiseen ja rajoittaa yksilöiden mahdollisuuksia toimia ja kehittyä omien vahvuksiensa ja kiinnostustensa mukaisesti. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää purkaa näitä normeja ja tarjota lapsille mahdollisuus löytää oma tapansa olla ja toimia ilman sukupuoleen liittyviä ennako-odotuksia.

Sukupuoli

Sukupuoli on moninainen käsite, joka sisältää myös sukupuoli-identiteetin, eli sen, miten yksilö kokee ja ilmaisee omaa sukupuoltaan. Sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE (2016) Määrittelee sukupuolen seuraavasti: ” Sukupuoli on erilaisista geneettisistä, kehityksellisistä, hormonaalisista, fysiologisista, psykologisista, sosiaalisista ja kulttuurisista ominaisuuksista koostuva jatkumo.” Oleellisen määrittäjä on jokaisen oma kokemus. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää tunnistaa ja kunnioittaa lasten omaa sukupuoli-identiteettiä ja tarjota heille ympäristö, jossa he voivat turvallisesti tutkia ja ilmaista itseään.

Sukupuoli-identiteetti

Sukupuoli-identiteetillä tarkoitetaan ihmisen omaa kokemusta sukupuolestaan.

Sukupuolen moninaisuus

Sukupuolen moninaisuus tunnustaa ja kunnioittaa sitä, että sukupuoli ei ole binäärinen käsite. Jokaisen sukupuoli koostuu yksilöllisistä piirteistä ja jokaisen kokemus sukupuolesta on yksilöllinen.

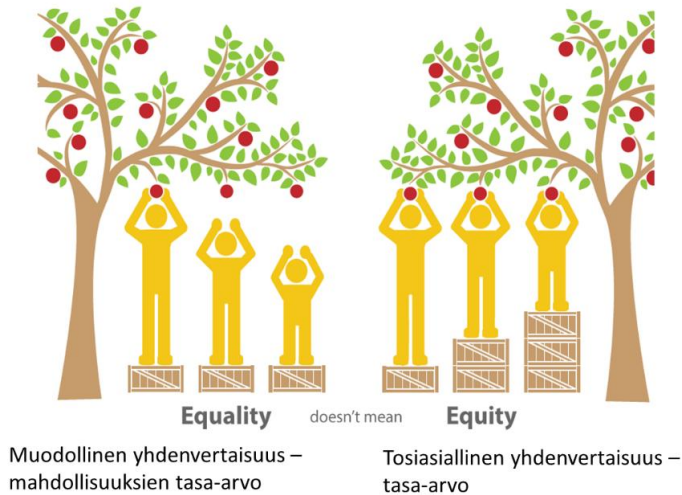
Tasa-arvo

Kaikilla ihmisillä on yhtäläiset oikeudet ja mahdollisuudet sukupuolesta, etnisyydestä, uskonnosta tai muista henkilökohtaisista ominaisuuksista riippumatta. Suomessa tasa-arvolaille ehkäistään sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää ja edistetään sukupuolten tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksessa tasa-arvo tarkoittaa sitä, että kiinnitämme huomiota siihen, että sukupuoli ei aseta lapsia tai aikuisia eriarvoiseen asemaan varhaiskasvatuksen arjessa.

Yhdenvertaisuus

Ihmiset ovat samanarvoisia ja heitä kohdellaan tasapuolisesti riippumatta heidän iästänsä, etnisestä tai kansallisesta alkuperästä, kansalaisuudesta, kielestä, uskonnosta tai vakaumuksesta, mielipiteestä, vammasta, terveydentilasta, seksuaalisesta suuntautumisesta tai muusta henkilöön liittyvästä syystä.

Yhdenvertaisuus

Kuva: Saskatoon Health Region Advancing Health Equity

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tukeminen ja edistäminen varhaiskasvatuksessa

Oppimisympäristöt ja leikki

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen varhaiskasvatuksessa alkaa jo oppimisympäristöjen suunnittelusta. Oppimisympäristöjen tulee olla turvallisia, monimuotoisia ja kaikkien lasten tarpeet huomioivia. Erilaiset oppimateriaalit, lelut ja kirjat voivat auttaa lapsia ymmärtämään ja arvostamaan moninaisuutta. Moninaisuuden tulee myös näkyä lelujen, pelien, kirjojen sekä muiden materiaalien valinnassa. Varhaiskasvatushenkilöstö huolehtii siitä, että kaikki materiaalit, kirjat, pelit ja lelut ovat tasapuolisesti kaikkien lasten saatavilla.

Lasten jako leikkeihin ja muihin toimintaan lapsen sukupuolen perusteella ei kuulu varhaiskasvatuksen toimintatapoihin. Kuitenkin leikkivalintoihin ja leikkikokoonpanoihin vaikuttavat usein tiedostamattomat sukupuolinormit. On siis tärkeää pitää huoli siitä, että sukupuolen perusteella mikään toiminta ei rajaudu lapselle mahdottomaksi. Näin lapsi saa valita omat kiinnostuksenkohteensa vapaasti ilman, että ne on määritelty valmiiksi lapsen sukupuolen perusteella.

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöä rakennetaan ja kehitetään siten, että se tukee jokaisen lapsen yhdenvertaista osallistumista, oppimista ja hyvinvointia ja vuorovaikutusta. Fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristön esteettömyyteen kiinnitetään erityistä huomiota, jotta kaikki lapset voivat toimia turvallisesti ja itsenäisesti omista lähtökohdistaan käsin. Tilojen, välineiden ja materiaalien suunnittelussa huomioidaan lasten yksilölliset tarpeet, kuten liikkumiseen, aistihavaintoihin, kieleen ja kommunikaatioon liittyvät tarpeet. Oppimisympäristöjä muokataan joustavasti lasten kehityksen, kiinnostuksen kohteiden ja tuen tarpeiden mukaan.

Käytetty kieli ja huomion jakautuminen

Varhaiskasvatuksessa käytettävällä kielellä on suuri merkitys. Käytetyn kielen avulla lapsi hahmottaa käsitystä itsestään ja muista ja siksi onkin tärkeää tiedosta, millaista kieltä käyttää. Kielen tasolla on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, millaisia normeja esimerkiksi sukupuoleen, etnisyyteen, ihonväriin tai vammaisuuteen liittyy ja miten niihin liittyvät stereotyyppit ja oletukset vaikuttavat tapaan toimia.

Yleinen ennakkoluulo on, että tyttöjen ja poikien olemassaolo tai näiden sanojen käyttö olisi kiellettyä. Tärkeää on pohtia ja huomata, milloin sukupuoli liitetään tarpeettomasti esimerkiksi leluihin, käytökseen, väriin tai tekemiseen, jolloin saatetaan vahingossa vahvistaa haitallisia sukupuolinnormeja. Kun käytetään toistuvasti luokitteluna sukupuolta, tuodaan sukupuoli keskeiseksi asiaksi tilanteisiin, joissa sillä ei ole merkitystä. ”Runsas työttöly tai pojittelu johtaa usein siihen, että teemme oletuksia lasten sukupuolesta esimerkiksi hiusten pituuden tai haalarin värin perusteella” (tasa-arvoinen varhaiskasvatus.fi). Tasa-arvotyön keskeisimpiä periaatteita on, ettei ihmisiä puhutella sukupuolen perusteella, vaan heidän omilla nimillään. ”On hyvin tavallista, että lasten kanssa toimiva aikuinen tulee luokitelleeksi lapsia sukupuolen perusteella erityisesti tilanteissa, joissa tarvitsee saada nopeasti kontakti lapsiryhmään. ”Hiljaa pojat” tai ”Tulkaa tytöt tänne” ovat tavallisia varhaiskasvatuksessa kuultuja lausahduksia” (tasa-arvoinen varhaiskasvatus.fi)

Sukupuolistereotyyppit ja –normit näkyvät puheessa usein huomaamatta. Sukupuolinnormeihin painottuva puhe luo odotuksia tietynlaisesta käyttäytymisestä ja rajoittaa lapsen unelmia, valintoja ja mahdollisuuksia. Esimerkiksi ammattisanaston sukupuolittuneisuus johtaa opittuihin miellelyhtymiin, joilla voi olla vaikutus opiskelu- ja työvalintoihin. Tutkimuksissa on myös havaittu, että tytöille suunnattu puhe suuntautuu usein ulkonäköön ja kehuja saa mm. kiltteydestä ja hoivaamisesta, kun taas pojat saivat hyväksyntää toiminnallisuudesta ja fyysisyydestä. Kehut ohjaavat lapsen toimintaa ja viestittävät lapselle, missä hän on hyvä ja missä asioissa häntä arvostetaan. Jos huomio ja kehut liittyvät usein esimerkiksi ulkonäköön, kuten hienoon mekkoon tai uuteen kampaukseen, lapsi oppii, että häntä arvostetaan nimenomaan ulkonäön vuoksi.

Tärkeää on kiinnittää huomiota myös huomion jakautumiseen. Sukupuolistereotyyppioiden ja -normien vuoksi usein oletetaan, että tyttöjen kielenkehitys on parempaa, jolloin esitämme tytöille ja pojille eri tasoisia kysymyksiä. Avoimilla kysymyksillä haastetaan lasta käyttämään kieltä, kun taas suljettu kysymys ei vaadi lasta muodostamaan lauseita. Näin ollen aikuisen oletuksilla sukupuolesta johtuvista taitoeroista, on tutkimusten mukaan vaikutusta myös lasten kielellisiin taitoihin. Tutkimuksissa on myös havaittu tyttöjen saavan vähemmän apua esimerkiksi pukemistilanteissa tai tehtävien teossa, sillä stereotyyppisesti ajatellaan tyttöjen osaavan ja pärjäävän ja poikien tarvitsevan näissä automaattisesti apua. Näin ollen lasten omatoimisuutta ja taitojen kehittymistä tuetaan epätasa-arvoisesti. Stereotyyppit ohjaavat tutkimusten mukaan usein myös tyttöpoika- järjestyksen käyttöä: Tyttöjä käytetään esimerkiksi rauhoittamaan poikia, jolloin heidän roolinsa rauhoittajina vahvistaa sukupuolinnormeja, joiden mukaan tytöt ovat hiljaisia, kilttejä ja myötämielisiä – ja pojat tämän vastakohtia. Tyttöjen rauhoittajina käyttäminen luo lasten käyttäytymiselle erilaisia odotuksia sukupuolen perusteella ja vie vastuun tilanteiden rauhoittamisesta pois henkilöstöltä.

Vinkkejä eteistilanteeseen (tasa-arvoinen varhaiskasvatus.fi):

- ”Eteistilanteessa voi kokeilla, miten lapset alkavat toimia, kun aikuinen asettuukin keskelle tilaa ja ilmoittaa olevansa kaikkien apua tarvitsevien käytettävissä. Itse kannattaa välttää turhaa liikkumista tilassa, sen sijaan lapsia voi pyytää muodostamaan jonon.
- Hyödyntäkää kuvatukea. Sopivia kuvia voi tulostaa esimerkiksi Papunetistä. Kuvitettu ohjeistus pukemiseen voi olla esillä sekä eteisen seinällä että kaulassa roikkuvina kuvakortteina.
- Pyrkikää järjestämään oma pukeutumistila niille lapsille, jotka hyötyvät rauhallisesta ja ärsykeettömästä tilasta.
- Testatkaa, olisiko tiimalasista tai esimerkiksi Mouse Timer -ajastinsovelluksesta hyötyä lapsille, jotka tarvitsevat tukea pukemiseen keskittymisen kanssa.
- Keskittykää myönteiseen vuorovaikutukseen ja kannustamiseen, hoputtamisesta harvoin on hyötyä.
- Lapsia ohjeistaessa kiinnittäkää huomiota, että ohjeet ovat yksinkertaisia ja selkeitä. Liian pitkät ja moniosaiset voivat helposti unohtua mielestä ja niitä voi olla vaikeampi ymmärtää.”

Henkilökunnan osaaminen ja vastuu

Varhaiskasvatuksen henkilökunnan tulee saada koulutusta tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kysymyksistä. Koulutuksen avulla voidaan lisätä tietoisuutta ja ymmärrystä moninaisista taustoista ja tarpeista sekä kehittää toimintatapoja, jotka tukevat kaikkien lasten hyvinvointia ja oppimista. Esimerkiksi koulutukset sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta ja antirasismista voivat auttaa henkilöstöä tunnistamaan ja purkamaan ennakkoluuloja ja stereotyyppioita.

Varhaiskasvatushenkilöstön tulee pohtia omia asenteitaan ja niiden näkymistä omassa toiminnassaan. On tärkeää, että kasvattaja

- On tietoinen omista ennakkokäsityksistä ja oletuksista → reflektoi ja laajentaa näkemystään
- On tietoinen sukupuolen moninaisuudesta ja purkaa sukupuolirajoja ja normeja
- Ymmärtää stereotyyppisten sukupuolikäsitysten vaikutuksen
- Antaa lapsen toteuttaa omaa sukupuoltaan haluamallaan tavalla → Tukee lapsen kasvua ja kehitystä ja erityisesti itsetuntoa
- Kohtaa lapsen yksilönä, ei sukupuolesta muodostuvien oletusten kautta
- Näkee lapsen ”oikein” → Positiivinen minäkuva & eheä identiteetti
- Tuntee oikeaoppisen sanaston
- Rakentaa kasvu- ja oppimisympäristöjä, jotka ovat tasapuolisia kaikille

Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

Tasa-arvolaki (609/1986) velvoittaa, että varhaiskasvatuksessa tehdään toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma toimipaikkakohtaisesti vuoden tai vähintään kolmen vuoden välein. Toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman laatimisvelvoite astui voimaan 1.6.2023. Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) velvoittaa, että varhaiskasvatuksessa on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Velvoite toimipaikkakohtaisesta yhdenvertaisuussuunnitelmasta on poistunut vuoden 2025 alussa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että varhaiskasvatuksen toimipaikassa laaditaan tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön kanssa. Lapsille on varattava mahdollisuus osallistua suunnitelman laatimiseen lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen. Tasa-arvosuunnitelma voidaan sisällyttää osaksi muuta toimipaikan suunnitelmaa. Joutsan kunnan varhaiskasvatuksessa tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma on yhdistetty yhdeksi suunnitelmaksi.

Toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman tavoitteena on tarkastella ja kehittää varhaiskasvatuksen toimintaa sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta suunnitelmassa kiinnitetään huomiota siihen, ettei ketään syrjitä iästään, etnisestä tai kansallisesta alkuperästään, ihonväristään, kielestään, uskonnostaan, vammaisuudestaan tai seksuaalisesta suuntautumisestaan.

Toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman tulee tasa-arvolain mukaan sisältää kolme vaihetta, jotka ovat selvitys, kehittäminen ja arviointi. Huomiota tulee kiinnittää erityisesti vuorovaikutukseen, ohjaukseen, lasten osallisuuteen, materiaaleihin, huoltajien kohtaamiseen sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen.

Joutsan varhaiskasvatuksessa laaditaan toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Tarvittaessa suunnitelmaa päivitetään aiemmin.

Toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman laadinta

1. Nykytilan kartoitus

- Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden nykytila Joutsan varhaiskasvatuksessa.
- Mahdolliset haasteet ja kehityskohteet.

2. Tavoitteet

- Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tavoitteet lyhyellä ja pitkällä aikavälillä.

3. Toimenpiteet

- Oppimisympäristöjen kehittäminen.
- Henkilökunnan koulutus ja kehittäminen.
- Perheiden ja yhteisöjen osallisuuden edistäminen.
- Moninaisuuden huomioiminen käytännössä.

4. Seuranta ja arviointi

- Seurantamenetelmät ja -aikataulut.
- Tulosten arviointi ja raportointi.

5. Täytettävä taulukko

Osa-alue	Nykytila	Tavoitteet	Toimenpiteet	Seuranta ja arviointi
Oppimisympäristöt				
Henkilökunnan koulutus				
Perheiden ja yhteisöjen osallisuus				
Moninaisuuden huomioiminen				

Lähteet

Alasaari, N. & Katainen, R. (2016). Selvitys sukupuolten tasa-arvon edistämisestä varhaiskasvatuksessa. Sosiaali- ja terveysministeriö.

Alasaari, N., Aromaa, E. & Stenius N. (2022). Tasa-arvoinen kasvatusta. Opas vanhemmille ja muille lasten läheisille. Naisasialiitto Unioni Ry.

Etene (2016). Kannanotto: Intersukupuolisten lasten hoito.

Huuska, M. (2021). Sukupuolen moninaisuus ja kehon kirjo. Sukupuolenmoninaisuuden osaamiskeskus.

Opetushallitus: Sukupuolitietoinen opetus ja ohjaus.

Opetushallitus: Toiminnallinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnittelu - käsitteet

Tasa-arvoinen varhaiskasvatusthanke (2015). Tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa. Kouluttajan opas.

Tasa-arvolaki (1986/609).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022).

Varhaiskasvatustilanne (2018/540.)